30/01/2019

“Η παρακαταθήκη των Τριών Ιεραρχών διά την παιδείαν είναι ο λεγόμενος πολιτισμός του προσώπου”

Πατριαρχεία / Οικουμενικό Πατριαρχείο

Πατριαρχική και Συνοδική Χοροστασία σήμερα στον Πατριαρχικό Ναό του Αγίου Γεωργίου στο Φανάρι (Τετάρτη 30 Ιανουαρίου 2019), επί τη εορτή των Τριών Ιεραρχών.
Ακολούθησε η καθιερωμένη Δεξίωση στην Αίθουσα του Θρόνου, την οποία επισφράγισε με ομιλία του ο Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος.

Οικουμενικός Πατριάρχης: «Αι συνεχείς μεταρρυθμίσεις, και ανακατατάξεις και τα αδιέξοδα εις τον χώρον της εκπαιδεύσεως και της παιδείας αντανακλούν την κρίσιν της παγκοσμίου κοινωνίας»

Ομιλία στο πλαίσιο του λαμπρού εορτασμού της μνήμης των Τριών Ιεραρχών στο Φανάρι – Τετάρτη, 30 Ιανουαρίου 2019

Με ιδιαίτερη λαμπρότητα τιμήθηκε στην Ιερή Καθέδρα της Πρωτοθρόνου Εκκλησίας της Κωνσταντινουπόλεως η μνήμη των Τριών Ιεραρχών και «Προστατών των Γραμμάτων». Στην ομιλία του ο Οικουμενικός Πατριάρχης αναφέρθηκε ιδιαιτέρως στη σημασία που έχουν για την παιδεία σήμερα, για την αντιμετώπιση των προβλημάτων και την ανάδειξη των προοπτικών της.

«Αι συνεχείς μεταρρυθμίσεις, αι ανακατατάξεις και τα αδιέξοδα εις τον χώρον της εκπαιδεύσεως και της παιδείας αντανακλούν την κρίσιν της παγκοσμίου κοινωνίας. Πολύτιμοι παραδόσεις και ανθρωπιστικαί κατακτήσεις κλονίζονται ή απεμπολούνται. Η εκπαίδευσις φαίνεται ότι δεν ενδιαφέρεται διά την ανάπτυξιν της πνευματικής φύσεως του ανθρώπου, και τον στρέφει μονομερώς προς τας ατομικάς του ανάγκας, προς τον εαυτόν του, την αυτοπραγμάτωσιν και την ευδαιμονοθηρίαν, και όχι προς το κοινόν καλόν, τον οδηγεί προς τα πρόσκαιρα και σκιώδη και όχι προς τα καίρια και ουσιώδη, προς τον δικαιωματισμόν και τας ατέρμονας διεκδικήσεις και όχι προς το μετοχικόν ήθος και την διακονίαν. Αυτός είναι συχνότατα ο στόχος των πολλών εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων, οι πρωτεργάται των οποίων, δυστυχώς, αγνοούν, ότι και ο λεγόμενος πραγματιστικός ρόλος της εκπαιδεύσεως είναι αδύνατον να ευδοκιμήση, εάν περιθωριοποιηθή η ανθρωποποιητική, εκπολιτιστική, απελευθερωτική και ανθρωπιστική λειτουργία της.
Είναι αυτονόητον, ότι εις την εποχήν των αξιολογικών ανατροπών, της συρρικνώσεως του κοινωνικού ήθους, της κυριαρχίας της χρησιμοθηρίας, της ταυτίσεως της πολιτισμικής εξελίξεως με την τεχνολογικήν και οικονομικήν πρόοδον, έχομεν ανάγκην παιδείας ελευθερίας και ευθύνης, η οποία θα αντλή από τας πολυτιμοτέρας παραδόσεις του πνευματικού πολιτισμού σταθεράν παιδαγωγικήν κατεύθυνσιν και αξιολογικόν προσανατολισμόν.

Από την αρχαίαν ελληνικήν σοφίαν, την οποίαν εμελέτησαν και εγνώριζον άριστα οι Τρεις Ιεράρχαι, προέρχεται η θεώρησις της παιδείας ως «περιαγωγής της ψυχής» προς το αγαθόν (Πλάτωνος, Πολιτεία, 518d). Η ελληνική ιδιοφυία απεφάνθη, επίσης, ότι η αληθής παιδεία δεν είναι αυτή, η οποία μας καθιστά ικανούς να αποκτώμεν ο,τι επιθυμούμεν, αλλά εκείνη η οποία μας διδάσκει να επιθυμώμεν αυτό που πρέπει, το δέον, το αληθινόν «συμφέρον», το οποίον συνδέεται πάντοτε με την στροφήν της ζωής μας προς την Αλήθειαν, προς το «ευ ζην», το οποίον βεβαίως δεν έχει καμμίαν σχέσιν με την ευζωίαν και τον υλισμόν, αλλά ταυτίζεται με το «κατά λόγον» και «κατ᾽ αρετήν» ζην.».

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης έκανε ιδιαίτερη αναφορά στην πνευματική παρακαταθήκη των Τριών Ιεραρχών.

«Η παρακαταθήκη των Τριών Ιεραρχών διά την παιδείαν είναι ο λεγόμενος «πολιτισμός του προσώπου». Προσωπο-κεντρικός πολιτισμός είναι η αντίστασις εις κάθε μορφής αντικειμενοποίησιν του ανθρωπίνου προσώπου, είτε εις το όνομα της προόδου της επιστήμης και της τεχνολογίας, είτε εις το όνομα της οικονομικής αναπτύξεως, αλλά και εν ονόματι του ατομοκεντρισμού, του θρησκευτικού και κοσμικού κολλεκτιβισμού και άλλων φονταμενταλισμών. Πολιτισμός του προσώπου είναι η παιδεία ελευθερίας και ευθύνης, το σχολείον ως χώρος μεταδόσεως υψηλών αξιών, το «ήθος του δασκάλου» και «η ασκητική της μαθητείας». Τα πρωτεύοντα εις τον χώρον της παιδείας φέρουν εδώ την σφραγίδα της προσωπικής μετοχής και της ολικής αφιερώσεως. Ο διδάσκαλος είναι περισσότερον από επαγγελματίας εκπαιδευτικός και «διευκολυντής μαθήσεως». Ο μαθητής είναι περισσότερον από απλούς «εκπαιδευόμενος», ο οποίος ενδιαφέρεται μόνον δι᾽ όσα, κατά την ιδικήν του γνώμην, είναι σημαντικά και χρήσιμα. Το «σχολείον του προσώπου» δεν είναι απλώς «εκπαιδευτήριον», τόπος μεταδόσεως χρηστικών γνώσεων, αλλά χώρος «σχολής», ελευθερίας και αλληλεγγύης, συμμαθητείας και κοινωνίας της ζωής. Ορθώς έχει γραφή ότι, «σύμφωνα με την ετυμολογία του όρου ‘σχολείο’, ‘σχολάμε’ όταν πηγαίνουμε στο σχολείο, όχι όταν φεύγουμε». Δυστυχώς, εις την εποχήν μας, η εφαρμογή οικονομικών κριτηρίων εις την οργάνωσιν της εκπαιδεύσεως οδηγεί βαθμηδόν εις την απώλειαν του ανθρωποποιητικού προσανατολισμού της. Η μετατροπή των όρων «σχολείον», «διδάσκαλος» και «μαθητής» εις οικονομικάς κατηγορίας εκφράζει το πνεύμα των καιρών, αλλά όχι την αλήθειαν περί αυτών των πολυτίμων στοιχείων της αυθεντικής παραδόσεως παιδείας. Ουδεμία εποικοδομητική λύσις είναι δυνατόν να δοθή εις τον χώρον της παιδείας, αποκλειστικώς επί τη βάσει οικονομικών και οργανωτικών κριτηρίων.

Προφανέστατα, εις την παράδοσιν της Ορθοδοξίας δεν υπάρχουν έτοιμοι απαντήσεις και λύσεις εις όλα τα σύγχρονα προβλήματα της παιδείας. Υπάρχουν, όμως, αι βασικαί αρχαί, τα θεολογικά κριτήρια και αι θεμελιώδεις αξίαι, επί τη βάσει των οποίων, και διά της, εκ παραλλήλου, μελέτης και γνώσεως των συγχρόνων προβλημάτων, είναι δυνατόν να ευρεθούν λύσεις και να δοθούν κατευθύνσεις δι᾽ έξοδον από την σοβούσαν κρίσιν. Αι ζωτικαί αυταί αρχαί, αι οποίαι ευρίσκονται εις το κέντρον της διδασκαλίας των Τριών Ιεραρχών και ανήκουν εις τον πυρήνα της ταυτότητός μας, όχι μόνον δεν έχουν απολέσει την αξίαν των, αλλά φαίνεται ότι σήμερον αποκτούν νέαν επικαιρότητα, εν όψει των νέων κινδύνων διά την ιδιοπροσωπείαν του Γένους, και του επιτακτικού καθήκοντος δι᾽ ημάς πάντας, να αγωνισθώμεν διά την διάσωσίν της».

Ολοκληρώνοντας την ομιλία του, ο Παναγιώτατος, υπογράμμισε τη σημασία της διαχρονικής παρουσίας στη ζωή μας του πνευματικού λόγου και της διδασκαλίας

των Πατέρων της Εκκλησίας.

«Όπως δεν υπήρξε χθες και δεν υπάρχει σήμερον διά το Ορθόδοξον Γένος μας, τα οποία να μη συνδέωνται με το πνεύμα και το ήθος των Πατέρων της Εκκλησίας, ούτω δεν δυνάμεθα να φαντασθώμεν το μέλλον χωρίς αυτούς, χωρίς την ένθεον πρότασιν ζωής και ελευθερίας, χωρίς την ιδέαν της παιδείας, την οποίαν εκληροδότησαν εις τας γενεάς των Ορθοδόξων. Ο μέγας θεολόγος του 20ου αιώνος π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ, από της εκδημίας του οποίου συμπληρούνται εφέτος 40 έτη, ονομάζει τους Πατέρας και την διδασκαλίαν των «μόνιμον λογικήν κατηγορίαν της χριστιανικής πίστεως, σταθερόν και απόλυτον μέτρον και κριτήριον αυτής» [Γ. Φλωρόφσκυ, «Πατερική θεολογία και το ήθος της Ορθοδόξου Εκκλησίας», εις Θέματα Εκκλησιαστικής Ιστορίας (Θεσσαλονίκη 1979), 17]. Η δημιουργική ενασχόλησις με τους Πατέρας, με αυτούς τους διδασκάλους και μάρτυρας της αληθούς ελευθερίας, είναι πηγή υπαρκτικής ανακαινίσεως, θεολογικής σοφίας, πνευματικής αναγεννήσεως. Το πνεύμα των Πατέρων είναι και σήμερον ανάχωμα κατά της εαυτοκεντρικής, καταναλωτικής, τεχνοκρατουμένης και οικονομοκεντρικής κουλτούρας. Αποτελεί εναλλακτικήν πρότασιν ζωής έναντι ενός τρόπου του βίου, ο οποίος δεν μοιράζεται την ζωήν, δεν γνωρίζει το «Δόξα Σοι ο Θεός» και το ευχαριστιακόν ήθος, ασεβεί προς το φυσικόν περιβάλλον και το καταστρέφει. Οι Πατέρες διδάσκουν την εξοδον από τον εαυτόν μας, την αυθυπέρβασιν και την αδελφοσύνην, την παραίτησιν από το «δικαίωμα», από το «εμόν», εν ονόματι της αγάπης προς τον αδελφόν. Μας υπενθυμίζουν ότι η αποθέωσις του Εγώ δεν είναι ελευθερία, αλλά συρρίκνωσις του ήθους και απώλεια της ελευθερίας, συμφώνως και προς τον Απόστολον Παύλον, ο οποίος διακηρύττει: Εάν δεν έχω αγάπην «ουδέν ειμι» (Α΄ Κορ. ιγ΄, 3). Η συνεχής ενασχόλησις με τον εαυτόν μας, όχι μόνον δεν λύει τα υπαρξιακά προβλήματα, αλλά πολλαπλασιάζει τα υπάρχοντα και δημιουργεί νέα.

Εις την παράδοσιν των Πατέρων, η ελευθερία ως αγάπη εβιώθη ως το ύψιστον ήθος. Ως ευστόχως εγράφη, «σε κανένα κίνημα δεν συνδυάστηκε η προσφορά νοήματος και αληθείας με την ελευθερία, πουθενά δεν συμφιλιώθηκε τόσο βαθιά ο νούς και η καρδιά, η πίστη και η γνώση, η ελευθερία και η αγάπη, η ψυχή και το σώμα, ο άνδρας και η γυναίκα, το άτομο και η κοινωνία, η φύση και η ιστορία, το πνεύμα και η ύλη, ο ουρανός και η γη, όσο στη ζωή της Ορθοδοξίας». Αυτήν την Ορθοδοξίαν εκπροσωπούν και εκφράζουν εξόχως οι τιμώμενοι σήμερον Ιεράρχαι και Διδάσκαλοι, οι οποίοι ανέδειξαν την φιλοθείαν και την φιλανθρωπίαν, εν τη ενότητί των, ως τον πυλώνα της χριστιανικής υπάρξεως. Είναι οι κήρυκες της χριστοδωρήτου ελευθερίας, η οποία τρέφεται από την πίστιν εις Χριστόν, ζωογονείται διά της λειτουργικής ζωής της Εκκλησίας, και μαρτυρείται ως αγάπη και ως συμβολή εις την εν Χριστώ μεταμόρφωσιν της κοινωνίας και του κόσμου».

Τον Οικουμενικό Πατριάρχη προσφώνησε ο Άρχων Πριμηκήριος της Μ.τ.Χ.Ε., Αθανάσιος Αγγελίδης, Πρόεδρος της Εφορείας της Πατριαρχικής Μεγάλης του Γένους Σχολής.

Νωρίτερα, ο Οικουμενικός Πατριάρχης, χοροστάτησε στην Θεία Λειτουργία που τελέστηκε στον Πατριαρχικό Ναό του Αγίου Γεωργίου, συγχοροστατούντων των Μητροπολιτών, Γέροντος Δέρκων Αποστόλου, Γέροντος Πριγκηποννήσων Δημητρίου, Τρανουπόλεως Γερμανού, Φιλαδελφείας Μελίτωνος, Μυριοφύτου και Περιστάσεως Ειρηναίου, Μύρων Χρυσοστόμου, Ικονίου Θεολήπτου, Καλλιουπόλεως και Μαδύτου Στεφάνου, Προύσης Ελπιδοφόρου, Κυδωνιών Αθηναγόρα, Σηλυβρίας Μαξίμου και Σμύρνης Βαρθολομαίου, και ιερουργούντος του Μ.Αρχιμανδρίτου Βησσαρίωνος.

Τον πανηγυρικό λόγο της ημέρας εκφώνησε ο Αρχιμ.. Τύχων, Καθηγούμενος της Ιεράς Πατριαρχικής και Σταυροπηγιακής Μονής Σταυρονικήτα Αγίου Όρους.

Μετά το πέρας της Θείας Λειτουργίας, ο Οικουμενικός Πατριάρχης τέλεσε, όπως κάθε χρόνο, τρισάγιο υπέρ αναπαύσεως των ψυχών των αειμνήστων Ιδρυτών, Ευεργετών, Εφόρων, Σχολαρχών, Καθηγητών, Διδασκάλων, Επιμελητών και μαθητών της Μεγάλης του Γένους Σχολής.